

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1920 kl. 12 m.

*Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 14
i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl.
Maj:t i fråga om anordnande av fasta försöksgårdar
för jordbruket.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 290, har herr Lindman m. fl. hemställt, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsam och allsidig utredning rörande anordnande i landet av ett lämpligt antal fasta försöksgårdar för jordbruket och vad med denna fråga står i samband, med beaktande av de synpunkter, som i det föregående blivit anförda, samt därefter för riksdagen framlägga förslag i frågan».

Motionen.

I fråga om motiveringen av denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen från Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet (Bil. 1). Dessutom har på utskottets anmodan yttrande i ärendet avgivits av Sveriges allmänna lantbrukssällskap (Bil. 2).

I föreliggande motion göres gällande, att staten bör på ett kraftigare sätt än hittills ingripa i fråga om försöksverksamheten på jordbruksnäringens område. Sålunda bör staten vid försöksanstalter och fasta försöksgårdar utexperimentera de bästa metoderna för täckdikning, bevattning, växtföljd, jordbearbetning, bärgning m. m. samt pröva maskiner och redskap, som äro för jordbruket lämpliga och arbetsbesparande ävensom anställa försök med olika sädesorter, olika gödselmedel, gröngödsling, beteskultur, bästa sättet för ogräsen bekämpande m. m. Motionärerna anse, att ett helt system av sådana fasta försöksgårdar bör upprättas i landet, så förlagda, att olika jordslag samt olika läge och ortsförhållanden bliva företrädda och tillika så fördelade, att varje hushållningssällskap skulle få

Utskottet.

om möjligt *en* sådan gård inom sitt område. Då denna plan givetvis icke kan på en gång förverkligas, bör emellertid enligt motionärernas mening början göras med 8 à 10 stycken.

Utskottet vill för sin del biträda motionärernas åsikt, att allt vad som från statens sida kan göras för att främja jordbrukets utveckling hän emot intensivare drift också bör göras och att i detta syfte alla arbetsbesparande metoder böra undersökas och främjas genom fortsatt statlig försöksverksamhet. Ett utökande av den statsunderstödda försöksverksamheten har också från centralanstaltens för försöksväsendet på jordbruksområdet sida länge varit påtänkt. Redan 1912 hemställde centralanstaltens styrelse i skrivelse till Kungl. Maj:t om anslag för anordnande av tre fasta försöksstationer i olika delar av landet. Denna framställning bifölls emellertid icke, men vid 1918 års lagtima riksdag beviljades på framställning av Kungl. Maj:t ett anslag av 8,000 kronor för anordnande av fast försöksverksamhet vid statsunderstödda lantbruks- och lantmannaskolor under ledning av centralanstalten. Enligt centralanstaltens bilagda yttrande äro nu dylika försöksstationer till ett antal av 14 stycken anordnade dels vid lantbruksskolor och dels vid lantmannaskolor i olika delar av landet.

Utskottet anser, att den sålunda redan beträdda vägen att utsträcka försöksverksamheten till lantbruks- och lantmannaskolor är lyckligt funnen och bör än vidare fortsättas. Det måste givetvis ha sin stora betydelse för försöken och de gjorda rönens spridning ute i bygderna, att de företagas vid de anstalter, där unga män och kvinnor inhämta kunskap i övrigt om jordbruket och dess skötsel och sålunda av dem föras ut i det praktiska livet. Med den rikliga tillgång på sådana skolor som vårt land dess bättre har — förutom de tvenne lantbruksinstituterna samt 12 lantbruksskolor finnas för närvarande 45 lantmannaskolor, av vilka många ha jordbruk — synes en utvidgning i denna riktning vara lättast att genomföra liksom i fråga om resultaten mest givande.

Emellertid anser utskottet i likhet med Sveriges allmänna lantbruks-sällskap, att utom dessa försöksstationer även några, exempelvis tre, större fasta försöksgårdar böra komma till stånd, där sådana försök kunna utföras, som kräva större areal eller i övrigt ej kunna lämpligen anordnas med de mera begränsade hjälpmedel, som stå försöksstationerna till buds. Särskilt vill utskottet framhålla önskvärdheten av att en sådan gård bleve förlagd till en trakt, där sandjordskulturen kunde på ett ingående sätt utexperimenteras.

Då motionärerna på tal om lantbruksskolornas lämplighet såsom försöksgårdar även framkastat den tanken, att de gårdar, till vilka dessa

skolor äro förlagda, borde ägas av staten eller att lantbruksskolorna i regel böra förläggas till statsegendomar samt att en eventuell utredning även måtte upptaga denna fråga till prövning, har utskottet intet att erinra emot att så sker, då utskottet i likhet med motionärerna anser, att lantbruksskolor, som nödgas flytta från den ena egendomen till den andra, äro mindre lämpliga för ifrågavarande försöksverksamhet. I sådana fall, då lantbruksskolorna äro förlagda till av hushållningssällskapen ägda egendomar och sålunda redan nu stationära, finnes däremot givetvis ingen anledning att ifrågasätta skolornas flyttning till statsegendomar.

Då vidare i motionen uttalas, att samarbete bör äga rum emellan de olika institutionerna i landet för försöksverksamhet, vill utskottet särskilt framhålla nödvändigheten av att denna verksamhet måtte sammanföras under en enhetlig ledning, som förmår att överblicka och organisera det hela, så att onödig decentralisering undvikas.

Utskottet anser sålunda, att en utredning bör komma till stånd, om ock en viss begränsning av motionärernas förslag måste göras med hänsyn till de vittgående ekonomiska konsekvenser detsamma eljest skulle medföra. Fördenskull har utskottet tillåtit sig ändra motionens yrkande i närmaste anslutning till det förslag, som förordats av Sveriges allmänna lantbrukssällskap. Utskottet får alltså hemställa,

att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsam och allsidig utredning dels rörande utvidgning av den försöksverksamhet på jordbruksområdet, vilken redan nu bedrives vid de fasta försöksstationerna, dels ock rörande anordnande i landet av fasta försöksgårdar för jordbruket samt därefter för riksdagen framlägga förslag i frågan.

Stockholm den 15 maj 1920.

Å utskottets vägnar:
OSCAR CARLSTRÖM.

Närvarande: herrar *Carlström, Sundling, Karlsson* i Vätö, *Johansson* i Hässlås, *Ryberg, Schill* och *Olsson* i Mora.

Reservation

av herr *Johansson* i Hässlås, vilken anför:

Då jag anser utskottets motivering vara alltför knapphändig anmäler jag härmed reservation.

Det spörsmål som i motionen är ifrågasatt att utredas innebär, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsam och allsidig utredning angående anordnandet i landet av ett lämpligt antal fasta försöksgårdar för jordbruket och vad med denna fråga står i sammanhang».

Då motionens syfte sålunda synes vara en utredning om försöksverksamheten i hela dess vidd, så anser jag det icke lämpligt att utskottet föregriper denna utredning genom att taga ställning till de ifrågasatta fasta försöksgårdarna. Det är detta som utredningen skall ådagalägga.

Utskottet framhåller särskilt önskvärdheten av att en försöksgård bleve förlagd till en trakt, där sandjordskulturen kunde på ett ingående sätt utexperimenteras. Häri vill jag instämma, men jag vill även framhålla att frågan om jordförbättring i allmänhet har en mycket större räckvidd. Det centrala i motionens motivering synes mig vara, då det som första regel fastslås, att den rätta utvecklingen är emot en intensivare drift. Det är ju i allmänhet så, att ett bärkraftigt jordbruk icke i främsta rummet är beroende av jordens areal utan förnämligast av dess kultur. Möjligheterna för jordförbättring äro just därför mycket betydelsefulla och kunna vara av mycket mångskiftande art. Särskilt kan det pekats på lokala förbättringsmedel, som kunna stå jordbruket till buds och som genom lämpliga mekaniska anordningar skulle kunna utnyttjas för att komma jordbruket tillgodo.

Den elektriska kraftens användning på jordbrukets område visar också på utvecklingsmöjligheter, som försöksverksamheten bör följa med den största uppmärksamhet. Jordbrukets elektrifiering har ju under de senare åren tagit stora steg framåt, och att utnyttja denna kraft i så stor utsträckning som möjligt måste vara ett viktigt jordbruksintresse.

Dessutom synes det mig böra uttalas, att den blivande utredningen bör läggas så, att de praktiska och ekonomiska synpunkterna må bli tillräckligt tillgodosedda. Härför kräves det, såsom även i motionen påpekas, samarbete med den vakne och intresserade lantmannen. Av huvudvikt är

det, att de uppoffringar och rön som göras må kunna praktiskt tillgodogöras, och därför är samarbetet med det praktiska jordbrukets män av den allra största betydelse. Jordbrukets utveckling är icke i främsta rummet ett teoretiskt intresse utan ett praktiskt och ekonomiskt, av vilket alla samhällsklasser äro beroende.

Bilaga 1.

TILL KONUNGEN.

Sedan riksdagens andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket remitterats motion nr 290 i samma kammare av herr Lindman m. fl. om skrivelse till Kungl. Maj:t om anordnande av fasta försöksgårdar för jordbruket, hos vederbörande statsråd anhållit, att centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet måtte anmodas att däröver avgiva yttrande, har Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 20 februari 1920 anbefallt styrelsen för centralanstalten att häröver skyndsamt avgiva utlåtande. Med anledning härav får styrelsen, med remissaktens återställande, i underdånighet anföra följande.

För fyllande av den uppgift, som centralanstalten fått sig förelagd, är det av den största betydelse, att anstalten blir i tillfälle att i olika delar av landet anordna fortgående försök vid fasta försöksgårdar, där försöken kunna fortsättas under flera år i följd och under en och samma sakkunniga ledning och tillsyn, så att möjligast pålitliga och allmängiltiga svar kunna erhållas på de uppställda frågorna. Också har centralanstaltens styrelse redan i skrivelse den 4 juli 1912 hemställt om anslag för anordnande av tre fasta försöksstationer i olika delar av landet. Denna framställning blev emellertid icke bifallen.

Frågan återupptogs sedan år 1916, då hushållningssällskapens ombud på grund av en vid ombudsmötet väckt motion hemställde om närmare utredning av frågan om upprättandet av fasta försöksstationer.

Uti sitt med anledning härav avgivna underdåniga utlåtande den 3 februari 1917 uttalade styrelsen, att det med den remitterade skrivelsen avsedda syftet skulle kunna fyllas genom anordnande vid lantbruksskolor och med skolegendomar utrustade lantmannaskolor samt möjligen vid enskilda egendomar, där så syntes lämpligt, av fast försöksverksamhet under ledning av centralanstalten.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i proposition nr 1 till 1918 års riksdag därefter gjord framställning anvisade riksdagen på ordinarie stat ett anslag av 8,000 kronor för anordnande vid statsunderstödda lantbruks- och lantmannaskolor av fast försöksverksamhet enligt föreskrift och under ledning av centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Samtidigt bestämdes såsom villkor för åtnjutande av ett samma år till lantbruksskolorna beviljat ökat statsbidrag, att fasta försök enligt föreskrift

och under ledning av centralanstalten skulle utföras å skolegendomarna mot en särskild ersättning till varje skola av 500 kronor av statsmedel till försökens ledare.

På grund av detta riksdagens beslut har centralanstaltens jordbruksavdelning under år 1919 utlagt försök vid nio lantbruksskolor, och fyra lantmannaskolor.

Redan nu har det emellertid visat sig, att den ifrågavarande anordningen icke är tillfylles för att möjliggöra en av tidsförhållandena påkallad, önskvärd utvidgning av centralanstaltens försöksverksamhet.

I Kungl. Maj:ts nådiga stadgar för centralanstalten angives jordbruksavdelningens huvudsakliga uppgift vara att verkställa utredningar rörande jordens bearbetning, torrläggning, bevattning och gödsling, samt växtodling. Avdelningen har emellertid måst inskränka sitt arbete till att i främsta rummet avse frågor rörande gödsling och växtodling, varemot de kulturtekniska spörsmålen hittills måst lämnas å sido.

I en till styrelsen ställd skrivelse den 6 juni 1919, har jordbruksavdelningens föreståndare med styrka framhållit behovet av att åtminstone *en* väl utrustad fast försöksstation upprättades med uppgift att i främsta rummet upptaga försök på det kulturtekniska området.

Han anför i den nämnda skrivelsen bland annat följande:

»Oaktat frågan om anställande av försök på det kulturtekniska området hos oss under de senare åren vid flera tillfällen utgjort föremål för överläggningar, och oaktat försöksverksamheten på övriga lantbrukens områden såsom växtodling, boskapsskötsel, mosskultur m. fl. blivit under de sistförflutna decennierna någorlunda tillgodosedd, har egendomligt nog icke det ringaste åtgjorts i försökshänseende på det enormt stora fält, som i sig inbegriper reglerandet av vattentillgången i jorden, det allra viktigaste villkoret för jordbrukets utveckling och förbättring. Det är förvånansvärt, att kulturteknikens vikt och betydelse för vårt lantbruk icke vunnit rättvist erkännande, då en sådan grundförbättring som den odlade jordens avdikning utgör första och viktigaste betingelsen för främjandet av all övrig kultur av jorden. Med fäst avseende vid de många i hela vårt land vid mitten av 1800-talet utförda förträffliga ängsvattningssanläggningarna, vilka numer äro hos ytterst sällsynta, är frågan den, om vi ej åtminstone inom denna gren stått stilla och tillföljde därav gått tillbaka.

Endast på erfarenhetens väg, d. v. s. genom planmässigt anställda försök, kunna kulturtekniska rön göra vårt jordbruk den tjänst, som med desamma avses, och därmed svar erhållas på alla de frågor inom detta område, varpå landets jordbrukare länge nog väntat. Kulturtekniska området är så vittomfattande, att det skulle föra alltför långt här att uppräknat alla de frågor, vilka jordbrukaren önskar få utredda och besvarade. En kulturteknisk försöksstation för avdikningsfrågor har naturligtvis såsom huvuduppgift att söka utreda vilka metoder vid dräneringen — de hittills följda eller nyare sådana — hava gynnsammaste inverkan på resultaten av skörden.

Men i ett land som vårt, som med dess talrika sjöar, floder och mindre vattendrag lämnar det rikaste tillfälle till bevattning av åker och äng, och där jordbrukets svåraste fiende onekligen är den ofta återkommande intensiva försommartorkan, där om någonstans skulle vid en kulturteknisk försöksstation även kunna och böra upptagas till utredning frågor rörande åkerjordens konstgjorda bevattning. Det stora och välförtjänta intresse, som dylik bevattning redan vunnit bland innehavare av större jordbruk, skall, vad det lider, med all säkerhet delas även av den mindre, då han lär sig inse, att de små jordbrukarna stå sig sämst i kampen mot torkan.

Det bör här framhållas, att dylika bevattningsanläggningar äro förenade med stora kostnader; så t. ex. kosta vissa av de bevattningsapparater, som numer användas i den regnfattiga amerikanska västern 150 dollar pr acre (=0,408 hektar) och de tyska moderna sådana minst 15,000—20,000 mark pr 100 hektar. Den här föreslagna stationens uppgift skulle bliva att uttröna, om kostnaderna för dylika bevattningsapparater kunna återtagas och förräntas. Men frågan om växtlighetens behärskande på dylikt sätt är efter avdelningens åsikt av vital betydelse för landets åkerbruk och därför önskligt, att den här ifrågasatta stationen må komma till stånd snarast möjligt.

Det givas flera viktiga skäl, som tala för upprättandet av en försöksstation, där spörsmålet om användandet av gröna växters nedplöjning i och för förbättrandet av mager sandjord bleve grundligt utrett. Det viktigaste skälet är, att dylik lämplig försöksmark saknas å samtliga hittills befintliga under centralanstaltens ledning stående försöksgårdar.

Omgestaltning till det bättre av de magra vidder av sand, som utbreda sig överallt i vårt land, kan ej ske utan ett verksamt, men betänksamt och insiktsfullt deltagande från statsmakternas sida. Där, om någonstans, fordras statshjälp, ty brukaren av dessa magra jordar kan, såsom förhållandena nu äro, icke draga sig fram annat än i största fattigdom trots mödosamt arbete för att avvinna naturen nämnvärd avkastning. Norra Tyskland har vetat att redan under förra århundradet draga fördel av gröngödslingens förträffliga verkan; hos oss väntar ännu den magra sanden på denna gröngödslingens välsignelse. Det lider nämligen intet tveivel därom, att gröngödslingen rätt bedriven, skall bereda det svenska lantbruket stora fördelar.

Förutom dessa uppgifter, som innefatta bevattnings-, dränerings- och gröngödslingsförsök, borde den nya försöksstationen upptaga på sitt arbetsprogram s. k. statiska gödslingsförsök. Det ligger i öppen dag, att de nuvarande fasta försöksgårdarna icke äro böjda utföra dylika komplicerade tidsödande försök. A experimentalafältet förbjuda de sig själva på grund av jordens rikedom på växtnäringämnen. En tredje uppgift vore att utföra bearbetningsförsök, som kräva särskilda kostnader för inköp av moderna mekaniska hjälpmedel. Det vore lönlöst att här söka specificera alla dylika försök; dit höra först och främst jordbearbetning med maskinmotorer för prövning av dess ekonomiska och dess indirekta fördelar.»

Jordbruksavdelningens föreståndare har beräknat att upprättandet av en dylik fullt modernt utrustad försöksstation för kulturteknik skulle draga en engångskostnad av 150,000 kronor och en årlig driftskostnad av 31,000 kronor.

Fasta försöksgårdar av en annan typ äro de, som överassistenten vid jordbruksavdelningen föreslagit i en till centralanstaltens styrelse den 15 juni 1919 ställd skrivelse. Han framhåller i denna skrivelse, av vilken stor betydelse det skulle vara för den lokala försöksverksamhetens utveckling, om man genom upprättande av ett tillräckligt stort antal fasta försöksgårdar kunde få till stånd en intimare samverkan emellan den fasta och den lokala försöksverksamheten.

»Den vunna erfarenheten i vårt land», säger han, »torde ha till fullo ådagalagt, att den anordning av s. k. fasta försök, som hittills praktiserats hos oss under centralanstaltens ledning, nämligen genom överenskommelse med enskilda jordbrukare att mot vissa villkor upplåta jord o. s. v. för dessa försök, ej fyllt förväntningarna. Orsaken härtill har säkerligen ej legat varken i någon bristande förmåga hos cen-

tralanstaltens ledning eller i ett bristande tillmötesgående från försöksgårdarnas innehavares sida. Avgörande hinder för uppnående av ett gott resultat synes mig ha varit dels det, att på försöksgårdarna saknats lokala försöksledare, som oinskränkt kunna ägna sig åt verksamheten, dels att man ej kunnat efter behov disponera över jord, byggnadsutrymmen, arbetskraft o. s. v. för dennas bedrivande. Det vore enligt min åsikt nödvändigt, för att de fasta försöken skulle fylla sitt ändamål, att de förlades till verkliga fasta försöksstationer. Dessa behövde säkerligen ej från början givas så särskilt vidlyftig utrustning, huvudsaken vore även här, att de bleve tillräckligt många, helst en inom var landsdel, som har mera gemensamma jordbruksintressen samt gemensam administration av övriga jordbrukets hjälpmedel av lokal karaktär, det vill med andra ord säga helst en försöksstation inom vart hushållningssällskaps område. Det bleve sedan det lokala behovet och de lokala möjligheterna, som efter hand finge fullständiga stationernas utrustning, och hushållningssällskapen vore enligt mitt förmenande de, som vart och ett i sin stad naturligtast borde ha denna omsorg. Centralanstaltens jordbruksavdelning borde emellertid utöva ett sådant överseende över dessa stationer, att därigenom möjliggjordes en önskvärd enhetlighet i försökens planläggning — dock naturligtvis med fullhänsyn tagen till de lokala kraven samt ett samlande av försöksresultaten av mera allmänt intresse. Då som bekant redan nu en del hushållningssällskap äga egna jordbruksegendomar, vore säkerligen intet oöverstigligt hinder för att när som helst dessa sällskap kunde realisera saken, och så småningom skulle nog då övriga sällskap följa efter.

Från dessa fasta försöksstationer skulle de lokala fältförsöken »stråla ut» inom vart område för sig på det sättet, att stationens föreståndare bleve den närmaste ansvarige ledaren även för dessa försök, men med skyldighet att vid försökens planläggning följa de bestämmelser, som kunde anses böra gemensamt fastställas vid årligt sammanträde mellan samtliga stationsföreståndare och den eller de personer vid centralanstalten, som hade överinseendet över försöksverksamheten, samt att till centralanstalten årligen inlämna skörderesultataten från försöken och sammanställningar av dessa för bearbetning. Organisationen bleve sålunda i viss mån densamma, som nu är genomförd vid den lokala försöksverksamheten hos oss, men med den skillnaden, att var och en av de lokala försöksledarna tillika bleve föreståndare för en (mindre) fast försöksstation, varifrån kunde distribueras till de lokala fältförsöken såväl gödselmedel som, då så vore önskligt (se nedan), jämväl erforderliga utsäden. Dessutom bleve det den väsentliga skillnaden mot nu, att samarbetet mellan de lokala försöksledarna och ledaren vid centralanstalten bleve fullt obligatoriskt, något som säkerligen skulle i hög grad lända försöksverksamheten till fromma.

Inom varje försöksdistrikt bleve det hushållningssällskapet och försöksstationens sak att för de lokala fältförsökens utläggning, skördande o. s. v. antaga biträden, vare sig det härför anställdes särskilda försöksassistenter, eller de nuvarande vandringsrättarna finge, liksom i allmänhet nu äger rum, dessa arbeten på sin lott.

Det antyddes ovan, att en sammankoppling av den fasta och den lokala försöksverksamheten skulle medföra en alldeles särskild fördel i ett visst avseende, nämligen vad beträffar de lokala jämförande sortförsöken. Det har visat sig, att det är omöjligt att få en fullt riktig jämförelse mellan t. ex. olika sädessorter, om, såsom hittills så gott som nödvändigt måst ske, utsädena till dessa försök hopsamlas från olika håll eller tagas på en plats för hela landet. Samtliga utsäden av de sorter,

som skola prövas och jämföras i ett försök, böra först och främst skördas samtidigt på samma ställe men också just på den trakt, där försöket utföres. Detta är ett ofrånkomligt villkor, för att jämförelsen skall bli tillförlitlig, och av fullt praktiskt värde. Det vore därför av stor betydelse att kunna vid var och en av de fasta stationerna årligen producera det erforderliga utsädet till de lokala sortförsöken följande år inom stationens område.

En annan mycket väsentlig fördel med realiserandet av den ovan framlagda planen för en sammankoppling av den fasta och den lokala försöksverksamheten vore, att då lättare låte sig bedrivas en sådan upplysningsverksamhet bland den jordbrukande allmänheten om försöksresultaten, som ju måste anses vara ett av försöksverksamhetens huvudsyften, men som hittills tyvärr blivit i all för ringa omfattning genomförd hos oss. Det bleve sålunda säkerligen en både lämplig och tacksam uppgift för försöksstationernas föreståndare att var och en inom sitt distrikt årligen demonstrera för traktens jordbrukare sådana lokala fältförsök inom distriktet, som lämnade klara svar på de uppställda försöksfrågorna, något som fördelaktigt kunde ske i samband med de inspektionsresor till försöksställerna, vilka givetvis borde av stationsföreståndarna företagas.»

De här anförda uttalandena av jordbruksavdelningens föreståndare och överassistent gjordes i juni 1919 med anledning av en av centralstyrelsens styrelse igångsatt utredning angående centralanstaltens omorganisation.

Såsom styrelsen meddelat i sin underdåniga framställning den 7 november 1919 angående ny stat för centralanstalten (se sid. 18 i bil. till Kungl. Maj:ts proposition nr 150 år 1920) var det styrelsens avsikt att redan nu begära anslag till fasta försöksstationer, av vilka såväl jordbruksavdelningen som husdjursavdelningen äro i stort behov, men då styrelsen fann det vara ändamålsenligare att upptaga denna fråga, sedan det visat sig, vilka förändringar i jordbruksavdelningens verksamhet, som emottagandet av en till centralanstalten erbjuden donation kunde komma att medföra, ansåg styrelsen sig icke böra för tillfället göra någon framställning i frågan.

Sedan styrelsen anbefallts att avgiva underdånigt utlåtande över herr Lindmans m. fl. motion om anordnande av fasta försöksgårdar för jordbruket, har styrelsen anmodat centralanstaltens nämnd, som utgöres av samtliga avdelningsföreståndare och överassistenter vid centralanstalten, att till styrelsen inkomma med utredning i frågan. Nämnden har i sitt till styrelsen avgivna yttrande under åberopande av de av jordbruksavdelningens tjänstemän förut avgivna uttalandena, framhållit, att vårt lands försöksverksamhet på jordbruksområdet är i synnerligen stort behov av fasta försöksgårdar, förlagda till landets olika delar, och för sin del tillstyrkt, att hela ärendet genom Kungl. Maj:ts försorg gjordes till föremål för en allsidig utredning.

Till stöd för detta uttalande har nämnden åberopat uttalande, som vid ärendets behandling i nämnden gjorts även av de andra avdelningsföreståndarna.

Föreståndaren för husdjurs- och mejeriavdelningen hade därvid anført följande:

De praktiska utfodringsförsöken ha hittills varit förlagda vid egendomar i landets olika delar. Så ha dylika försök under de gångna åren varit anordnade inom Malmöhus, Kristianstads, Blekinge, Östergötlands, Skaraborgs, Södermanlands, Upplands, Västernorrlands, Gävleborgs, Västmanlands och Jämtlands län. Dessa försök ha i regel varit ambulatoriska, d. v. s. de ha förlagts till den ort, där en viss försöksupp-

gift varit mest aktuell och till gårdar, där de lokala förhållandena varit synnerligen lämpliga för belysande av det föreliggande spörsmålet. Även för framtiden synes det vara av nöden, att en stor del av husdjursavdelningens försök bibehålla samma ambulatoriska karaktär, så att man söker att finna för de olika försöksuppgifterna lämpliga försöksvärdar. Detta har för de vanliga försöksuppgifterna hittills icke mött några svårigheter.

Det skall dock i detta sammanhang framhållas att redan förut några av försöksgårdarna, nämligen Alnarp i Skåne och Bjärka Säby i Östergötland samt Valinge i Södermanland nära nog kunnat betraktas såsom fasta försöksgårdar för lösande av vissa uppgifter. Så har flertalet av avdelningens utfodringsförsök med mjölkkor, arbetshästar och gödsvin varit förlagda till de båda förstnämnda försöksgårdarna, under det att de utfodringsförsök, som avsett att bestämma betesvallars avkastning och betesgräsets sammansättning, användbarhet och näringsvärde, varit förlagda till Valinge.

Emellertid framkomma under försöksverksamhetens fortsatta utveckling en del spörsmål, som icke låta sig genomföras ens på dessa gårdar. Detta gäller sådana försök, som sträcka sig över en följd av år och vid vilka försöksdjurens normala utveckling i viss mån äventyras, såsom t. ex. uppfödningförsök med olika slag av ungdjur och värdet av stark och svag utfodring av dessa. Skola dylika och liknande försöksuppgifter kunna genomföras utan alltför stora oppoffringar för den enskilde, är det önskvärt, att försöksdjuren tillhöra försöksanstalten. Av detta skäl har jag också i en skrivelse till styrelsen av den 28 juni 1919 föreslagit, att man i sammanhang med inrättandet av fasta försöksgårdar för jordbruksavdelningen toge hänsyn till möjligheten av att dessa anordnades så, att jämväl utfodringsförsök och försök som beröra avelsfrågor vid behov kunde där utföras. Särskilt önskligt är det, att en av dessa försöksgårdar förlägges så nära Stockholm, att avdelningarnas tjänstemän kunde hava en regelbunden, ofta återkommande tillsyn över de där förlagda försöken.

Underavdelningen för mejerihantering har hittills haft en fast försöksstation vid Alnarp, vilken stått under ledning av professor L. F. Rosengren. I sammanhang med den centrala försöksverksamheten på detta område vid experimentalfältet och i Stockholm ha emellertid praktiska mejeriförsök varit anordnade vid mejerier i olika landsdelar, och det ingår i avdelningens arbetsplan, att dylika försök i framtiden skulle kunna upptagas i allt större utsträckning. Sådana försök måste givetvis i regel förläggas till mejerier, men i de fall, då någon fast försöksgård finnes i dylikt mejeris närhet, kan man tänka sig samarbete på så sätt, att denna åtog sig att leverera den för försökens genomförande behövliga mjölken. Härvid kunde man öva noggrann kontroll över dennas framställning, såväl med hänsyn till de använda fodermedlen som mjölkens behandling m. m.

Föreståndaren för centralanstaltens botaniska avdelning framhöll vid samma tillfälle, att om fasta försöksgårdar i olika delar av landet funnes i tillräckligt antal, så kunde dessa också bliva av avsevärt värde vid kampen mot växtsjukdomar, dels därigenom att man å dessa kunde förvänta noggranna observationer angående de olika sjukdomarnas förekomst och utveckling, dels därigenom att man å dessa försöksgårdar prövade olika kampmedels verkan.

Även andra avdelningar vid centralanstalten förmenades kunna ha liknande stöd för sin verksamhet genom arbete vid fasta försöksgårdar.

Såsom härav framgår, måste frågan om upprättande under centralanstaltens

ledning av fasta försöksgårdar i olika delar av landet anses såsom en för försöksverksamhetens fortsatta utveckling och därmed också för det svenska jordbruket synnerligen betydelsefull fråga.

Utöver vad här ovan anförts, vill styrelsen i detta avseende endast erinra om den stora nytta som växtförädlingsarbetet haft av de olika filialer, till vilkas upprättande staten lämnat anslag till Sveriges utsädesförening.

Beträffande det lämpligaste sättet för dessa försöksgårdars upprättande och administration samt den lämpligaste storleken och omfattningen av det jordbruk, som vid dem bör bedrivas, är styrelsen ej i tillfälle att nu angiva några riktlinier. De här åberopade uttalandena av vissa av centralanstaltens tjänstemän ha i detta avseende anvisat olika vägar. Tydligt är, att denna fråga och vad med den står i sammanhang måste göras till föremål för en omfattande utredning, innan statsmakterna kunna taga ställning till densamma.

På grund av vad här ovan anförts, får styrelsen i underdånighet framhålla, att det med hänsyn till den fortsatta utvecklingen av centralanstaltens verksamhet är i hög grad önskligt, att den av herr Lindman m. fl. i motion nr 290 ifrågasatta allsidiga utredningen rörande anordnande av ett lämpligt antal fasta försöksgårdar och vad med denna fråga står i sammanhang, genom Kungl. Maj:ts försorg snarast möjligt måtte komma till stånd. Stockholm den 16 mars 1920.

Underdånigst
å styrelsens vägnar
C. J. BECK-FRIIS

Paul Hellström.

Bilaga 2.

Till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott.

Över hrr Lindmans m. fl. motion nr 290 om skrivelse till Kungl. Maj:t ifråga om anordnande av fasta försöksgårdar för jordbruk, får Sveriges allmänna landbrukssällskap på utskottets anmodan avgiva följande yttrande.

Sällskapet instämmer till fullo i motionärernas uttalande, att, med hänsyn till de stora krav, som ställas på jordbruket, och de betydande kapitalinsatser, varav detta är i behov, om det skall kunna utvecklas i intensiv riktning till tryggande av landets självförsörjning, de enskilda jordbrukarne, så långt möjligt är, böra fritagas från utförande av de grundläggande försöken, samt att jordbruket i stort icke får vara

ett experimentalfält, där nya maskiner och redskap, nya arbetsmetoder, gödselmedel och sädessorter etc. ständigt prövas, utan att det bör kunna lita till en tidsenlig och effektiv, offentlig försöksverksamhet, så att det i lugn och ro må kunna arbeta under den förvissningen, att det, när något nytt framkommer, får del därav, om detta nya vid sakkunnig och ingående prövning visar sig innebära ett verkligt framsteg och en påtaglig fördel.

Att den offentliga försöksverksamheten på jordbruksområdet medfört betydande fördelar för det svenska jordbruket, skall villigt erkännas, även om det ingalunda kan förnekas, att denna försöksverksamhet är i behov av ytterligare utveckling, om den skall kunna fullt motsvara jordbrukets krav. Motionärernas förslag avser en mycket betydelsefull utvidgning av denna försöksverksamhet genom inrättande av fasta försöksgårdar i skilda delar av landet.

Vid 1918 års riksdag beslöts en viktig utvidgning av försöksverksamheten på det egentliga jordbruksområdet genom inrättande av s. k. fasta försöksstationer på de statsunderstödda lantbruksskolorna samt vid vissa lantmannaskolor, allt under ledning av centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Dylika fasta försöksstationer äro nu anordnade till ett antal av 16, därav 10 vid lantbruksskolor och 6 vid lantmannaskolor. Sannolikt kommer antalet försöksstationer att ytterligare utvidgas, i den mån lantmannaskolorna bliva försedda med skolegendomar. Vid dessa fasta försöksstationer utföras huvudsakligen försök rörande gödselmedel, sorter och kulturmetoder. För försöksstationernas verksamhet är det av stor fördel, att försöken under centralanstaltens ledning handhas av agronomiskt utbildade lärare, som väl känna jordbruksbetingelserna inom sin trakt, samt att skolornas elever få tillfälle att deltaga uti samt följa resultaten av de pågående försöken.

Denna gren av försöksverksamheten är förtjänt av synnerlig uppmärksamhet och bör därför ytterligare utvidgas med hänsyn till såväl antalet försöksstationer som omfattningen av försöken på varje station. Det torde i första hand böra undersökas på vad sätt staten må kunna kraftigare än hittills understödja de s. k. fasta försöksstationerna.

För vissa slag av försök lämpa sig emellertid icke dessa fasta försöksstationer, vid vilka försöken endast kunna utföras på en mindre del av egendomens areal. Härför krävas särskilt inrättade försöksgårdar, vilkas hela areal eller åtminstone en större del därav kan tagas i anspråk för försök.

I detta syfte hava motionärerna velat ifrågasätta, att 8 à 10 statsegendomar skulle upplåtas arrendefritt jämte anslag till uppsättning m. m., för utförande av vissa närmare angivna försök, såsom rörande täckdikning, bevattning, växtföljd, jordbearbetnings-, bärgnings- och skördemetoder, redskap och maskiner samt arbetsbesparande anordningar inomhus, sorter, gödsling, ogräsbekämpande, beteskultur, stallgödselvård, potatisodling m. fl.

Vissa av dessa försöksuppgifter äro sådana, att de lämpligast böra utföras vid de fasta försöksstationerna såsom sort-, gödslings- och jordbearbetningsförsök, vilket dock icke hindrar, att dylika försök jämväl kunna utföras vid försöksgårdarne. Prövning av nya redskap och maskiner bör icke förläggas till ett stort antal försöksgårdar, utan allt fortfarande koncentreras till statens maskin- och redskapsprovninganstalt, där ensamt nödiga hjälpmedel och tillräcklig sakkunskap bör vara till finnandes.

Försök rörande bevattning och beteskultur kräva speciella lokala förutsättningar, som näppeligen kunna antagas vara till finnandes på en ur allmänna synpunkter utvald försöksgård, vadan dessa och liknande försök böra i varje särskilt fall förläggas till sådan egendom, som äger naturliga förutsättningar härför och vars ägare hyser intresse för dylika slags försök.

Återstå sålunda endast sådana försök, som kräva större areal, såsom täckdiknings- och växtföljdsförsök, ävensom försök rörande växtodling, ogräsbekämpande, stallgödselvård m. m.

För dessa ändamål behövas otvivelaktigt fasta försöksgårdar, och lantbruks-sällskapet vill därför livligt tillstyrka, att en närmare utredning av detta spörsmål kommer till stånd.

Sällskapet ställer sig emellertid tveksamt till, huruvida ett helt nät av försöksgårdar kan anses erforderligt, utan håller före, att vid sidan av de fasta försöksstationerna endast ett mindre antal fasta försöksgårdar, exempelvis tre, nämligen en för södra, en för mellersta och en för norra Sverige är erforderligt, då de där utförda försöken få anses bliva av mera allmängiltig natur. Därtill kommer att kostnaderna för ett större antal försöksgårdar måste bliva betydande, dels för den första uppsättningen, dels för den årliga driften, då man näppeligen kan gå ut ifrån, att försöksgårdarna skola kunna helt betala sina driftkostnader.

Ytterligare ett skäl talar för att inskränka gårdarnas antal och det är, att vi i vårt land icke äga tillräckligt antal vetenskapligt och praktiskt utbildade försöksledare att handhava ledningen av försöksgårdarna. Endast så småningom kan denna brist fyllas, men näppeligen i större utsträckning, förr än den högre landbruksundervisningen blivit på ett tillfredsställande sätt ordnad.

Då sällskapet emellertid anser, att den av motionärerna framförda frågan är av stor betydelse för jordbrukets framtida utveckling i vårt land, och att den är förtjänt av en allsidig och ingående utredning, vill sällskapet tillstyrka, att utskottet måtte föreslå riksdagen att besluta,

att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsam och allsidig utredning, dels rörande utvidgning av den försöksverksamhet, som nu bedrivs vid de fasta försöksstationerna, dels rörande inrättande av fasta försöksgårdar.

Stockholm den 24 april 1920.

För Sveriges allmänna lantbrukssällskap:

HUGO TIGERSCHIÖLD.

G. Leufvén.